СТАНОВИЩЕ

от доц. д.н. Николай Георгиев Дмиитров

за представените материали в конкурс за заемане на академичната длъжност „доцент“

от д-р Диана Анчева Божанова

Д-р Диана Анчева Божанова прилага за участие в конкурса няколко много ценни научни продукта. Ще започна с монографичния труд „Вербални индикатори за лъжа“, София, 2026, изд. „Авангард прима“, ISBN 978-619-279-257-2.

Монографичният труд „Вербални индикатори за лъжа“ е с обем 164 страници и се състои от четири глави, заключение и използвана литература. Библиографията включва 78 източника, предимно на английски и руски език, което свидетелства за добрата запознатост на авторката със съвременната научна литература. Трудът е богато онагледен с примери от реалната практика и от семинарните занятия с курсанти от АМВР, което му придава подчертано практическа насоченост.

Съдържанието е логически структурирано. Първата глава разглежда същността на лъжата, втората е посветена на детекцията ѝ и проследява еволюцията на методите за това. Третата глава, ядрото на изследването, представя подробна систематизация на вербалните индикатори за лъжа: езикови грешки, уклончиви отговори, отлагане на отговор, позоваване на морален авторитет, несъществена информация, кратки истории, ролята на паметта, вградени лъжи, граматически правила, речева дисфункция и оценка на валидността на твърденията. Четвъртата глава има ясно изразен приложен характер и представя тактики за разобличаване на лъжа в хода на разпит или оперативна беседа, включително манипулативни техники и въпросник за установяване на възрастта на имигранти.

Научните и научно-приложните приноси на труда може да бъдат обобщени в няколко направления. Авторката прави успешен опит за систематизиране на разпръснатите в научната литература вербални индикатори за лъжа, като ги подрежда в логически последователна рамка, приложима в полицейската практика. Безспорен принос представлява и собственият полеви експеримент с курсанти от, което дава на авторката емпирична основа за наблюденията ѝ върху вербалното поведение на лъжещите и казващите истината. Трудът предлага и конкретни, практически приложими тактики за разобличаване на лъжа в условията на разпит, което го прави ценен както за действащите полицейски служители, така и за преподаватели и обучаеми в системата на МВР. Като оригинален принос с ясна практическа стойност следва да се отбележи и изследването върху установяването на възрастта на нелегалните имигранти – тема, особено актуална, но и недостатъчно изследвана у нас.

Като цяло монографичният труд представлява задълбочено, добре структурирано и практически ориентирано изследване, което запълва съществуваща празнина в българската научна литература по проблема за безинструменталната детекция на лъжата. Авторката демонстрира отлична теоретична подготовка, богат практически опит и умение да синтезира научни знания в приложими за полицейската практика инструменти.

Д-р Божанова представя и още две свои публикувани монографии.

Първата, „Преговори при заложнически кризи“ (2025 г.) представлява задълбочено и практически ориентирано изследване на преговорите като метод за разрешаване на заложнически кризи в полицейската практика. Авторката проследява историческото развитие на метода, като същевременно представя и собствения си опит като преговарящ и участник в обучение на ФБР. Особено ценни са разделите за екипната работа на преговорния екип, ролята на ситуационните табла, работата с искания и ултиматуми, както и подробният анализ на Стокхолмския синдром и поведението на заложниците и похитителите. Трудът съчетава солидна теоретична основа с конкретни практически насоки и има пряка приложна стойност за служителите на МВР.

Втората, озаглавена „Водене на преговори при демонстративни опити за самоубийство“ (2024 г.) надгражда дисертационния труд на авторката и представлява цялостно изследване на кризисната интервенция при демонстративни опити за самоубийство. Тя съчетава задълбочен теоретичен обзор на факторите за суицидно поведение с подробно представяне на етапите и тактиките на преговорния процес – от първоначалния контакт и оценката на суицидния риск до активното слушане, изграждането на доверие и постигането на промяна в поведението. Особено ценна е практическата насоченост на труда – конкретни техники, примерни фрази и анализ на три реални случая, които илюстрират както успешни интервенции, така и допуснати грешки. Трудът запълва съществена празнина в българската научна литература и има ясна приложна стойност за психолозите и полицейските служители, работещи с лица в суицидна криза.

Ще ми се с няколко думи да обърна внимание и на самия дисертационен труд на д-р Божанова. Той е озаглавен „Водене на преговори при демонстративни опити за самоубийство“. Съдържанието е логически структурирано: първият раздел разглежда теоретичните аспекти на самоубийството и опита за самоубийство – исторически и философски възгледи, основни теории и подробна класификация на факторите; вторият е посветен на метода „водене на преговори“, неговата същност, типология, психологически основи и специфично приложение в полицейската практика; третият представя резултатите от проведеното емпирично изследване. Именно емпиричната част е особено ценна: изследването обхваща 130 случая на демонстративни опити за самоубийство за периода анкетно проучване сред 268 служители на различни структури в системата на МВР. Изведени са редица значими изводи, а научните и научно-приложните приноси са ясно

изразени: за първи път в България е направено обобщение и анализ на работата на полицейските структури при овладяване на кризисни инциденти с демонстративни опити за самоубийство и са проучени възможностите за воденето на преговори именно при този тип инциденти; изведени са индикатори за суицидно поведение с пряка практическа стойност. Като цяло трудът представлява задълбочено, добре структурирано и практически ориентирано изследване, а авторката демонстрира отлична теоретична подготовка и умение да синтезира резултатите в конкретни препоръки за полицейската практика.

Обръщам внимание и на статиите, приложени от д-р Божанова за участие в конкурса.

1. „Езикът на омразата – една по-различна психологическа гледна точка“ предлага оригинален психологически прочит, като разглежда езика на омразата не само като отношение към определени групи, но и като наложил се стил на ежедневна комуникация. Авторката умело свързва социално-психологически теории с конкретни наблюдения върху българската действителност след демократичните промени. Особено ценна е идеята, че агресивният стил на общуване се възприема като норма и дори като асертивно поведение, което прави текста актуален и с ясна практическа насоченост. Статията е добре структурирана, с ясна аргументация и убедителен извод за рисковете от дехуманизация и загуба на морални ориентири в обществото.

2. „Личността на терориста“ представя задълбочен и балансиран анализ на личностовите особености на лицата, ангажиращи се с терористична дейност. Авторката коректно отбелязва, че универсален профил на терориста е трудно да бъде изграден, но въпреки това успява да синтезира множество изследователски позиции. Особено ценен е опитът да се разграничат лидерът и изпълнителят в терористичната организация, както и анализът на ролята на социалната идентичност и принадлежността към групата. Статията е актуална, добре аргументирана и с пряка практическа стойност за работата на службите за сигурност.

3. „Синдромът Бърнаут – рискове на професионалното прегаряне при служители от ПБЗН и връзката му с удовлетвореността от професионалното развитие“ (в съавторство) е посветена на актуален и недостатъчно изследван у нас проблем – професионалното прегаряне сред служителите на ПБЗН. Авторите демонстрират добра теоретична подготовка, като представят същността на синдрома и трите му ключови измерения. Особено ценно е проведеното емпирично изследване сред 396 служители, което установява връзка между нивата на прегаряне и професионалната удовлетвореност, както и разлики между отделните направления на дейност. Изводите и препоръките са конкретни и приложими, което прави статията полезна и за ръководството на ПБЗН, и за психолозите в системата на МВР.

Що се касае до наукометричните данни, д-р Диана Анчева Божанова представя доказателства, че покрива напълно минималните национални изисквания. Не откривам сам, а и нямам информация за плагиатство в работите й.

Въз основа на изложеното давам положителна оценка на кандидатурата и уверено препоръчвам на уважаемото научно жури да присъди на д-р Диана Анчева Божанова академичната длъжност „доцент“.

05.11.2026 изготвил становището:

София (доц. д.н. Николай Димитров)